

Toimenpideohjelma kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ennaltaehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi

Perusopetus ja lukio

Lainsäädäntö toiminnan ohjauksen perustana

Perusopetusta ja lukiokoulutusta koskeva lainsäädäntö ja siihen pohjautuvat opetussuunnitelmien perusteet toimivat kiusaamisen vastaisen toiminnan perustana. Sivistyslautakunta hyväksyy lukuvuosittain koulukohtaiset lukuvuosisuunnitelmat, jonka liitteenä on suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi kiusaamiselta, väkivallalta ja häirinnältä. Toimenpideohjelma liitetään osaksi edellä mainittua suunnitelmaa. Suunnitelman toteutumista arvioidaan lukuvuoden aikana ja sen toteutumisesta raportoidaan sivistyslautakunnalle lukuvuosisuunnitelmien arvioinnin yhteydessä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on valmistellut eri hallinnonalojen yhteistyönä toimenpideohjelman kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäisemiseksi. Toimenpideohjelma on huomioitu käsillä olevan paikallisen toimenpideohjelman valmistelussa.

Kiusaamisen vastainen ohjelma liitetään osaksi turvallisuuskansiorakennetta

Mäntsälän opetuspalveluilla on käytössä turvallisuuskansiomalli, joka ohjeistaa tarkemmin mm. poissaoloista, kurinpitotoimista, väkivaltilanteiden hallinnasta sekä kiusaamisen ja rikosoikeudellisen vastuun näkökulmista. Turvallisuuskansio on ohjeistava, positiiviseen turvallisuuskulttuuriin kannustava ja se toimii myös sisäisen koulutuksen järjestämisen tukena. Mallia on rakennettu yhteistyössä Opetushallituksen, poliisin, pelastuslaitoksen, sotetoimijoiden ja muiden eri yhteistyötahojen kanssa. Turvallisuuskansio on jatkuvasti kehittyvä suunnitelma-asiakirja.

Turvallisuutta koskevien asioiden organisointi

Opetuspäällikkö vastaa oppilaitosturvallisuuden kehittämisestä. Kaikkia kouluja koskevaa yleistä kehittämistyötä tekevät turvallisuuskoordinaattori sekä rehtoreista ja opettajista koostuva tiimi. Tämän lisäksi koulukohtaista turvallisuustyötä kehittävät koulukohtaiset turvallisuusvastaavat ja koulun koosta riippuen, turvallisuusryhmä. Koulun turvallisuustyötä johtaa perusopetuslain 37§:n mukainen koulun toiminnasta vastaava rehtori.

Oppilaan turvallisen oppimisympäristön edistäminen kuuluu kaikille – Meidän kunnassamme on nollatoleranssi kiusaamiselle, häirinnälle, sosiaaliselle syrjinnälle ja väkivallalle.

Toimintaohje uhka- ja väkivaltilanteiden hoitamiseen

Itä-Uudenmaan poliisi on antanut alueensa kunnille ja kouluille viranomaiskäyttöön, (kuntatoimijoiden sisäiseen käyttöön) selkeän ohjeistuksen/toimintamallin uhka- ja vaaratilanteiden hoitamiseksi. On tärkeitä, että akuutit uhka- ja vaaratilanteet selvitetään välittömästi saadun ohjeen mukaisesti ja erotetaan kiusaamisesta. Mäntsälässä toimimme tämän annetun ohjeen mukaisesti. Koulut tekevät säännöllistä yhteistyötä lastensuojelun ja poliisin kanssa.

15 toimenpidettä

1. Sitouttava kouluyhteisötyö

Mäntsälän opetuspalvelut koordinoi yhdeksän kunnan alueellista sitouttavan kouluyhteisötyön hanketta, joka tukee sekä oppilaita että koulujen henkilökuntaa koulupudokkuuden ehkäisemisessä, koulunkäyntiin sitouttamisessa, poissaolojen vaikutusten korjaamisessa, kouluyhteisön hyvinvoinnin vahvistamisessa sekä osaltaan kiusaamisen vastaisessa työssä. Hankkeen voimassaoloaika 2021-2023. Luodaan paikallisia ja alueellisia valmiuksia tavoitteiden saavuttamiselle ja toiminnan vakiinnuttamiselle.

2. Henkilöstön ja johdon osaamisen edistäminen

Hyvinvoinnin ja työrauhan edistämiseen, yksinäisyyden ja kiusaamisen ehkäisemiseen sekä mielen hyvinvoinnin tukemiseen liittyvä pedagoginen osaaminen määritellään varhaiskasvatuksen ja opetustoimen henkilöstön ja johdon täydennyskoulutuksen painopistealueeksi lukuvuosille 2021-2023. Osana osaamisen edistämistä hyödynnetään Opetushallituksen valmistelussa olevaa sivustoa kiusaamisen ehkäisyyn (<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/opetustoimen-ja-varhaiskasvatuksen-turvallisuus>)

3. Koko kouluyhteisöä sitouttavat toimenpiteet

Edistetään toimenpiteitä, joilla sitoutetaan koko kouluyhteisöä vahvistamaan kiusaamista ja väkivaltaa ehkäisevää sekä yhteisöllisyyttä ja hyvinvointia tukevaa toimintakulttuuria. Painopisteinä ovat tavoitteet, joilla lisätään oppilaiden ja opiskelijoiden ymmärrystä kiusaamisen ja väkivallan vaikutuksista. Tavoitteena on lisäksi vahvistaa oppilaiden ja opiskelijoiden osallisuutta kiusaamisen vastaisessa työssä sekä vahvistaa huoltajien osallisuutta kiusaamisen ehkäisyssä kodin ja koulun yhteistyön avulla.

4. Hyvinvoinnin mittarit

Kouluissa seurataan hyvinvointia jatkuvasti kouluterveyskyselyyn, KiVa-kyselyyn sekä koulukohtaisten työkalujen avulla. Jokainen koulu on KiVa-koulu. Kaikki koulut hyödyntävät edellä mainittujen kyselyjen tuloksia seuratakseen oppilaiden ja opiskelijoiden arkea ja hyvinvointia. Tietoa käytetään kiusaamisen ehkäisemiseen sekä siihen puuttumiseen monin eri keinoin. Toimenpiteiden tilanteesta ja vaikuttavuudesta raportoidaan vuosittain Sivistyslautakunnalle lukuvuosisuunnitelmien arvioinnin yhteydessä.

5. Sosiaalisia ja tunnetaitoja kehittävät ohjelmat

Jokaisella koululla on käytössään työkalupakki sosiaalisten tilanteiden ja tunteiden tunnistamista sekä uusien taitojen oppimista varten. Taitojen oppiminen nähdään jatkumona, jonka vuoksi varhaiskasvatuksessa luodaan suunnitelmallisesti pohjaa tunne- ja vuorovaikutustaitojen harjoittelulle yhteistyössä huoltajien kanssa.

6. Kiusaamisen ehkäisy varhaiskasvatuksesta kouluihin

Mäntsälän varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa kiusaamisen ehkäisemisen ja puuttumisen suunnitelma laaditaan yksikkökohtaisesti. Osana Varhaiskasvatuksen tasa-arvohanketta (2021-2022) laaditaan suunnitelma lapsen suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä. Suunnitelma on yhteinen sekä varhaiskasvatukseen että esiopetukseen. Suunnitelma laaditaan syksyn 2021 aikana. Henkilöstöä koulutetaan suunnitelman käyttöönottoon keväällä 2022.

7. Kiusaamistilanteiden käsittelyä kehittävät ohjelmat

KiVa Koulu® on Turun yliopistossa kehitetty kiusaamisen vastainen toimenpideohjelma. Ohjelman tavoitteina ovat kiusaamisen ehkäiseminen, tehokas puuttuminen kiusaamistilanteisiin ja jatkuva seuranta. Jokaisen koulun käytössä on KiVa-ohjelma, jonka lisäksi voidaan hyödyntää muiden tilanteiden käsittelyä edistäviä ohjelmia ja työtapoja.

8. Kiusaamisen selvittämisen kirjaaminen

Kiusaamistilanteiden selvittämiset on tärkeä kirjata. Opetuspalveluissa varmistetaan yhteiset kirjaimiskäytänteet seurannan ja raportoinnin toteuttamiseksi.

9. Otetaan käyttöön toimintamalli lainvastaisiin tekoihin puuttumiseksi

Tavoitteena on antaa kouluille käytännön ohjeita sekä konkreettisia toimenpiteitä kiusaamisen ja väkivallan ehkäisyyn kouluissa ja oppilaitoksissa. Osana tätä työtä tavoitteena on joko perustaa työryhmä tai selvittää, saadaanko työryhmän työn tavoitteet nivottua osaksi olemassa olevaa työryhmärakennetta. Yhteistyön vahvistamisen tarve koostuu kunnan eri viranomaisista sekä Keusoten, Keski-Uudenmaan pelastuslaitoksen ja poliisin edustajien välisestä yhteistyöstä. Yhdessä tehtävän työn laajempuna tavoitteena on saada käyttöön, Etelä-Karjalan mallin mukaisesti alueellisesti yhteinen ohjeistus, jonka mukaisesti lainvastaisiin tekoihin puututaan.

10. Oppimisyhteisöjen turvallisuuskulttuurin edistäminen

Turvallisuuden liittyä keskeisesti turvallisuuskulttuuri ja sen kautta luotu perusta päivittäiselle arkiturvallisuudelle. Turvallisuus on keskeinen osa hyvinvointia. Järjestyssäännöt määrittelevät tarpeellisilta osin koulussa toimimisen periaatteet. Niiden lisäksi varmistetaan, että jokaisella päiväkodilla ja kouluyhteisöllä on yhdessä laaditut säännöt, jotka auttavat sekä ennaltaehkäisemään kiusaamista että puuttumaan siihen ongelmien ilmentyessä. Yksikkö suunnittelee, millä yhteisötasolla ja millä tavalla säännöt laaditaan.

11. Jatkuva ryhmäyttäminen ja sosiaalisen kiinnittymisen edistäminen

Jatkuva ryhmäyttäminen on osa toimintakulttuuria. Erytystä huomiota kiinnitetään, kun ryhmään tulee uusi oppilas tai syntyy kokonaan uusi ryhmä. Oppilashuollon toimijoilla ja koulunuorisotyöntekijöillä on oma roolinsa tässä työssä.

12. Koulunuorisotyön kehittäminen

Nuorisotyöntekijät ovat läsnä nuorten arjessa myös vapaa-ajalla (mm. nuorisotilatyö). Tämän toimenpiteen avulla vahvistetaan koulun ja nuorisotyön yhteistyön tavoitteita ja rakenteita.

13. Restoratiivisten lähestymistapojen käyttö (pilotointi)

Restoratiivisten eli ihmissuhteita korjaavien menetelmien käyttöönotto kouluissa. Pilotoidaan menetelmien käyttöä. Mahdollinen pilotti kirjataan koulun lukuvuosisuunnitelmaan.

14. Tukioppilastoiminnan kehittäminen

Osallistetaan oppilaat tukioppilastoiminnan edelleen kehittämiseksi. Osana tätä työtä selvitetään mahdollisuudet, miten voimme vahvistaa tukioppilaiden roolia ennalta ehkäisevässä työssä sekä kiusaamistilanteiden selvittämisessä. Osallisuus edellyttää koulutusta ja aikuisen tukea.

15. Ankkuritoiminta

Itä-Uudenmaan poliisin kanssa toteutettava Ankkuritoiminnan yhteistyömuoto on osa Mäntsälän kunnan toimintamallia. Ankkuritoiminnan tarkoituksena on varhaisen vaiheen nuorten hyvinvoinnin edistäminen ja rikosten ennalta ehkäiseminen. Ankkuritoimintaa toteutetaan moniammatillisessa ankkuritiimissä. Mukana on asiantuntijoita poliisista, sosiaali-, terveys- ja nuorisopalveluista. Tiimin kokoonpano voi vaihdella tapauskohtaisesti. Moniammatillinen tiimi tapaa nuoren ja hänen huoltajansa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, jotta nuorta voidaan tukea tarkoituksenmukaisesti ja tarvittaessa ohjata oikean avun tai tuen piiriin.

Lähteet:

- 7.5.2021: <https://minedu.fi/kiusaamisen-ehkaisemisohjelma>
- 10.5.2021: <https://ankkuritoiminta.fi/etusivu>
- 10.5.2021: <https://www.kivakoulu.fi/>
- 10.5.2021: [https://tuusula.cloudnc.fi/fi-FI/Toimielimet/Kasvatus_ ja_ sivistyslautakunta/Kokous_2332021/Koulukiusaamiseen_ puututtava_ entista_ teh\(30747\)](https://tuusula.cloudnc.fi/fi-FI/Toimielimet/Kasvatus_ ja_ sivistyslautakunta/Kokous_2332021/Koulukiusaamiseen_ puututtava_ entista_ teh(30747))
- 17.8.2021: <https://www.hel.fi/kasvatuksen-ja-koulutuksen-toimiala/kiusaamisen-vastainen-ohjelma/>
- 17.8.2021: <https://www.lappeenranta.fi/loader.aspx?id=b1edcd6a-2ab0-40cb-b1da-102a47f11dae>

(Valmistelija / lisätietoja: opetuspäällikkö Janne Mäkinen, sähköposti [janne.makinen\(@\)mantsala.fi](mailto:janne.makinen@mantsala.fi) / vt. varhaiskasvatuspäällikkö Tiina Korhonen, sähköposti [tiina.j.korhonen\(@\)mantsala.fi](mailto:tiina.j.korhonen@mantsala.fi) / vt. vapaa-aikapäällikkö Vuokko Leirimaa, sähköposti [vuokko.leirimaa \(@\)mantsala.fi](mailto:vuokko.leirimaa@mantsala.fi))